

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELNIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pén- tári, — az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	
Negyedévre — — — — —	2 "		

Liberalizmus és Krisztianizmus.

Zichy János gróf

parlamentari beszéde 1902. ápril. 10-én.

(Vége.)

Ezt az erkölcsnélküli kultúrát látjuk, fájdalom, t. képviselőház, a művelt államokban, és így minálunk is fejlődni, látjuk az atheus racionálistá és materiálista irányzatot felülkerekedni a művészetekben és irodalmakban egyaránt. Mi volna ez más, t. képviselőház, mint erkölcsnélküli kultúra, mint a műveltségnek, az ideális műveltségnek visszafejlesztése! A műveltség, a valódi műveltség nézetem szerint az idealizmusnak kultusza, annak az idealizmusnak, amely természeténél és lényegénél fogva ellentéte a materializmusnak, és amelynek alapja a vallásérköles. Ez az, ami a szélső liberalizmus felfogásával, — hangsúlyozom, a szélső liberalizmus felfogásával -- össze nem fér, mert az elválasztotta a jogot a kötelességtől és az erköles helyébe az utilitarizmust ültette. Hangsúlyozom tisztelt képviselőház azt, hogy szélső liberalizmus, amely folyománya és következménye azon mérsékelt liberalizmusnak, amely például hazánkban is uralkodik. Ez a mérsékeltliberalizmus nem akar atheus lenni, sőt nagyon célszerűnek tartja, minél többször hangsúlyozni az egyén, az ember függésének szükségességét egy magasabb lénytől. Elismeri a természetes erkölesi törvényt, de tisztán és kizárólag az ész álláspontjára helyezkedvén, a kereszténységgel, annak kulturájával, annak alapelveivel mit sem törődik. Ebből vonja azután le az én nézetem szerint igen logikusan és igen következetesen azt a következtetést, hogy az állam szempontjából, minden vallás egyenlő és hogy egyik a másik elé semmi körülmények között nem helyezhető. Mi következik ebből? Az, hogy ezen mérsékelt liberalizmus szempontjából okvetlenül szükséges volna valamely általános emberi vallásra (Wlassics Gyula: Csak türelemre van szükség!), valamely sajátosságosan egységes és általánosan erkölesi és vallási, hogy úgy mondjam, volapükre, amelyen kifejezésre juthatna ezen mérsékelt liberalizmus álláspontja azon vallásérkölesi szempontból, mely ugyan vallástalan lenni nem akar, de a keresztény állam fogalmát perhorreskálja. Úgy érzem, t. képviselőház, — hiszen e telet lehet vitakozni — úgy érzem, t. Ház, hogy a liberalizmus Magyarországon is éppen stádiumhoz közeledik, sőt benne is van abban a félszükségben, amely termi a maga keserű, a maga megérni nem tudó, gyakran mérges hatású gyümölcsét. T. Ház!

a szabadelvtésnek az a felfogása, amelynél fogva az kizárólag az ész alapján áll, lehetetlenné teszi azt, hogy a műveltség alapjául a keresztény erköles tétessék.

Kérdem az igen t. kultuszminiszter urat, hogy vajjon tulajdonképpen mi az alapja a mi nemzeti kulturánknak, amelynek mi egyenkint és együttesen mindannyian buzgó támogatói vagyunk, és a melynek legbuzgóbb apostolai között — legjobb meggyőződéseim szerint — ő is helyet foglal? Én nem képzelhetek magamnak nemzeti kultúrát, t. Ház, amelynek ne volna egységes alapja: valamely erős meggyőződés, valamely mélyeséges érzés, valamely tágkörű ideál, amely egy egész nemzet kulturáját elbírnai képes. Ezen alapnak — ezt hangsúlyozom és aláhuzom — mindenképpel egységesnek kell lennie. A nádfedelű népiskola és a márványoszlopcarnokos egyetem kell, hogy egy és ugyanazon alapon álljanak. A vidéki színészetnek csarnokai és a nemzeti színészetnek a fővárosban levő templomai kell, hogy egy és ugyanazon fundamentumoa álljanak. A tudomány, az irodalom s a művészetek kell, hogy egy és ugyanazon gyökérszálon át, ugyanazon egy talajból szívják magukba életnedveiket. T. Ház, melyik az az elv, melyik az az ideál, amely egy egész nemzet szellemi erejét felülnai képes volna? Melyik az az elv, amely elbírnai egy nemzet egész erkölesi tartalmát, századokra kibató aspirációit, összes emlékeit, összes ambícióit, minden honszerelmét? A nemzeti érzés vagy a szép és jó fogalmai felfogásom szerint nem képezhetnek egy elegendően erős alapot, mert a nemzeti érzés kell, hogy tartalmát képezze a nemzeti műveltségnek, a szép és jó fogalmai pedig mint ideálok kell, hogy lényegét képezzék a műveltségnek. Hogyan legyenek ezek egyuttal ennek alapjai is? Hiszen az alapnak sokkal erősebbnek, sokkal szilárdabbnak, sokkal több ellentálló képességgel bírónak kell lennie magánál az épületnél és annak tartalmánál. És én kérdem, t. Ház, mi erősebb egy nemzet tudományos és művészi tartalmánál, annál a szellemnél, amely azt áthatja? Mi erősebb e nemzet eget ostromló honszereteténel, a mely a magyart minden más nemzet fölé emelte? Mi nagyobb, mi erősebb a nemzet azon idealizmusánál, amely önmagában bírja életerejét és a mely egy phönixnek tulajdonsáival bír, mert hamvaiból eddig mindig újra és újra feltámadott? Én csak egyetlen egy alapot ismerek, amely mindennél erősebb t. Ház, és ez a keresztény erkölesi világuézet. A keresztény vallás alapja a legerősebb ellenálló képességgel bíró erő,

amely azért a legerősebb, mert össze van forrva egy halhatatlan meggyőződéssel, az emberi nem megváltásának a gondolatával. Es ezen oknál fogva sohasem tudnék a doktrinér liberálisok táborához csatlakozni, amelynek meggyőződése előtt különben tisztelettel meghajlok, mert az én meggyőződésemhez, amelyet most kifejezni bátor voltam, szívemnek egész lelkesedéssel ragaszkodom.

Bármennyire tagadják is, bármilyen sajtóságon is alakuljanak a mi politikai viszonyaink ebben a hazában, ezt a liberalizmust látjuk tért hódítani, minden intézményben burkoltan, de a kultúra és a műveltség terén leplezetlenül és nyíltan megjelenni. Az iskolák államosítására vonatkozó törekvés is, vagy a miniszter ur legutóbbi törekvése, hogy felekezetenkívüli ifjúsága egyetert létesítsen, az én felfogásom szerint arra az eredményre vezet, hogy egy egységes erkölcsi alap híján a népnevelés és az ifjúság nevelése ráhelyeztetnek arra az erkölcsi kvodlibetre, amely nemcsak, hogy nem keresztény, de felfogásom szerint nem is erkölcsös. Nem is lehet az azért, mert az erkölcs csak egységes és csak pozitív lehet, az interkonfessionalizmus pedig csak a tagadásban egységes. Egy pozitív erkölcsöt pedig negatív alapon egyáltalában képzelni sem tudok. Sajnálkozunk sokan, még a szabadelvtűk között is, úgy hiszem közönségünk izlésén a képző- és szépművészetek és az irodalom terén, de azt mondják, hogy hiszen nem a művészek és nem az írók kárhöztaendők azért az irányzatért, mely nem az erkölcsök kultúrájának él, hanem maga a közönség, amely elrontja a művészek és az íróknak izlését. Kérem, honnan került ki, hol formálódott a mi közönségünknek ez az izlése, hol forrt ez ki? nem a mi iskolánkban-e, amelyekbe évtizedek óta szivárog bele a materializmus szelleme? (Wlassics Gyula! Legnagyobb részük felekezeti). Gróf Zichy János. Azt kérem honnan került ki (Feikiáltások a néppárton. Pickler az egyetemen!) az a szellem, mely a mi társadalmunk nagy részének és az ifjú generációnak sajtóságon izlésében amelyet sokan perverznek mondanak, nyer kifejezést, ha nem abból a légkörből, a melyet a racionalizmusnak szelleme táplál? Azt mondják, hogy a kultúráról jó be ez a szellem, azt mondják, hogy ez nem magyar speciálitás és hogy az egész művelt Nyugatot karakterizálja ez a betegség, amelyet normalis felfogás hiányának lehetne diagnosztizálni. Ugy vélik, hogy az a levegőben van, amelyet beszívunk és ha élni akarunk, be kell szívunk a levegőt. Azt kérdezem, t. Ház, mire való hát a mi iskolánk, mire való ez a centralizált hatalom, amelyet évtizedek óta adunk a mi kultuszminisztereink kezébe, ha nem arra, hogy, nem mondom, elzárja ez áramlatokat, nem is lehet, nem is szabad a levegőt elzárni, de hogy legalább ellensúlyozza ezen káros befolyásoknak hatását! Méltóztatik tudni, hogy a művelt Nyugat éppen ezen szellem által van szaturálva és mi, ahelyett hogy levonnánk a konzekvenciát, ahelyett, hogy azon körülményből, hogy a művelt Nyugatról Kelet felé lassan jönnek azok az áramlatok, tapasztalatokat szereznek és azokból okulnánk, gyorsösen átvevünk ezen szellemet és felfogást minden kinövéseivel együtt, nem hogy bizonyos korlátokat emelnénk ezen szellemnek beözönlése elé.

Ez a szellem mindig csak szabadságról, önállóságról, önkormányzatokról, mindig csak jogról beszél és a kötelességeket nagyon háttérbe szorítja. (Rakovszky István: Ugy van!

Mindenki csak jogot akar, de kötelességet nem!) Nemcsak a szabadság és nemcsak az autonómia, nemcsak a függetlenség, nemcsak a jogok, hanem mindenekelőtt a kötelesség-érzet és kötelességtudás az, a mely öszkekulcsol, átfog, erősit, és pedig azért, mert ennek erkölcsi alapja van. Midőn a francia nemzetgyűlésen Gregorie azt indítványozta, hogy ne csak a jogokról, hanem a kötelességekről is tanácskozzanak, indítványa 570 szavazattal 430 ellenében leszavaztatott. Amit akkor a forradalom szelleme ezen számok arányában fejezett ki, azt azóta gyakorlatilag is vallja az a széles szabadelvtű iskola, amelyre azelőtt bivatkoztam.

Tekintünk csak be közelebbről a viszonyokba, tekintünk közállapotainkat. Keresztény erkölcs és keresztény világnézet helyett üres, tartalmatlan és vérszegény jelszókka akarjuk művelté tenni a tömeget. A szabadelvtűség morálja mindig altruizmusról beszél és azt látjuk, hogy soha az ünzés ridegebben nem nyúl a társadalomba, mint éppen ma. Ott látjuk a szabadelvtűséget a közgazdasági téren; örökösen az érdek harmoniájáról beszél, talán azért, hogy a rövidlátóbbak és gyengébbek ne vegyék észre, hogy a „laissez faire” elve alapján mennyire kizsákmányolják az okosabbak, a hatalmasabbak a természet törvényeit a saját előnyükre, és mint szórják szét a tömegeket éppen nem harmonizáló részekre. Azután a liberalizmus szociológiája örökösen a szolidaritást hangsúlyozza, egyedüli társadalmi orvosszerül a darvinizmust ajánlva, amelyről Bradley maga azt mondja, hogy annak egész művészete a beteg és gyenge testrészek levágásában áll. Végül a liberalizmus esztétikája örökösen a humanizmust hangoztatja, a humanizmust magas trónra ülteti és körülrajongja; tömjénez neki, úgy, hogy alig látunk a füsttől, pedig soha az ellentétek ember és ember között, soha a különbözőek a társadalomban nagyobbak és szembeállóbbak nem voltak, mint éppen ma. Ezekre az etikai, társadalom bölcsészeti és gazdasági elvekre építi a szabadelvtű rendszer évtizedek óta a mi műveltségünket. Ez az alap, amelyen szilárdan, rendthetlentül meg kellene állania. Nem csoda-e tisztelt Ház, ha az egész világon jalkiáltás vonul végig, mely nyugatról jön: „les dieux s'en vont”, e kor szellemét már alig lehet irányítani. Nézzünk az iskolába! Látjuk, hogy a tanulógyermek legszívesebben a szél szárnyára bocsátandó tanítójának intő szótátát, mert az nem tekintély előtte. Nézzük a népet és látjuk, hogy a törvény és tekintély iránt való tisztelet évről-évre tolytonosan fogy azért, mert az nincs meggyőződéve arról, hogy ezek auktoritása erkölcsi alapon nyugszik. Nézzük az engedelmisséget a kaszárnyákban; az ma már nem azon természetes érzésből fakad, a melyet a tekintély diktál, hanem azon kényszerhelyzetből, melyet a félelem avat fel lényezővé. Ez a hatása, kérem, az erkölcsenkívüli kultúrának? De lehet-e ezeken az állapotokon és viszonyokon csodálkozni, t. Ház! mikor azt látjuk, hogy az állami népiskoláktól egészen a legmagasabb egyetemig nem az a szellem az az ifjúsághoz, amely a vallás-erkölcsi felfogás gyökerénél szivja magába a tudást. És a sajtó nagy része nem-e ugyanazon szellem szülőltűje-e, amely a mai kultúránkat bizonyos tekintben beteggé tette?

Ha azt látjuk, hogy a bibliát és a kis kátét gunynyal vagy szárnalmas mosolylyal illetik, ha oly dolgokkal találkozunk, mint most legutóbb, hogy például a kereskedelmi iskolák budapesti választmánya a vallásitanítást egyszerűen tö-

rültetni indítványozta a tantervből, óramegtakarítás címén jelezvén ez által azt, hogy a vallásban és az erkölcsben a legfelelősebb tudomány, melynek rovására takarékoskodni lehet az időben; hogyha olyan előadások tartatnak az egyetemen, mint a melyekről a múlt évben itt a Házban említés tétetett és amelyek iránt rendkívül meleg és fokozódik az érdeklődés; és mikor azt látjuk évről-évre, hogy az egyetem ridegen és következetesen visszautasítja a keresztény ifjúságnak azt a kérését, hogy a kereszt, a keresztény erkölcsi alapnak szimbóluma, visszahelyeztessék az egyetem falaira (Rakovszky István: Ezt egy államtitkár perverznek mondta!) ha azt látjuk, hogy ezen egyetemen a vallási és erkölcsi indifferenzizmus nőtön-nő: akkor ne csodálkozzunk azon, hogy itt Magyarországon akárminő rendszer váltja fel a régit, a korrupciót teljesen és gyökeresen kiirtani nem lehet, hogy Magyarországon idővel minden eladóvá válik és be fog következni az a momentum, mikor az erényt is arannyal fogják vásárolni és a társadalmat az egyéni hasznosulás és a legridegebb önzés szaggatja darabokra, — be fog következni, hogy az ifjúság, amely azelőtt annyira tudott lelkesedni — tekintsenek vissza csak a márcsisi ifjúságra — lassankint el fogja veszteni az idealizmust és majdan nem a létért, hanem a jólétért folytatott küzdelemben az egyedül megmaradt ideál: az arany borjú imádásában fog egyesülni.

Ez nem lehet eredménye egy kultúrának törekvésének, ez nem lehet célja egy kultúrának törekvésének, ez nem lehet célja egy nemzeti kultúrának. Ez iránt a kultúrpolitika iránt, t. Ház, mely egyik kézzel épít, a másikkal rombol, mely, úgy látszik, a legnagyobb lelki nyugalommal tölti idejét sisifusi munkájával és a Danaidák hordója gurításában és bengergetésében gyönyörködik, bizalommal nem viseltetvén, az igen t. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur költészetét nem fogadom el.

Bár ott rezgett a honfi könnye
A nemzet-sirja szélein —
Te ápolád! — s élet jelent meg
Elcsüggedt szív-idegein.
Nagyasszonyunk! tekinté reánk is,
Vész tornyosul honunk felett!
Derítsd fel őseink vérétől
Átázott Kárpát-bércet!

Mert míg tetőin éj sötétlik,
S vihart szülnék a fellegek,
Az álnokság, a rút erőszak
Újabb vizslyt-vészt keltenek.
Hazánk Reménye! nézz reánk is,
Feléd eseng a honfisziv:
— Ne vesszen el, ki érted lángol,
Ki érted barcol, érted viv!

Kóser Szevér.

Istenek alkonya.

Irta: *Sienkiewicz Henrik.*

Ezüstszinű, csöndes tavaszi éj volt, Harmattól tiszte és jázminból illatos. Olimpus fölött teljes ragyogásban uszott a hold és fényében a hófödte orom valami szomorúan zöldes színben csillogott.

Alant a Tempe völgyében sötételt a cseregés s visszabangzott a csalogány dalától, a mely, mint füvö hangja töltötte be a levegőt és majd csattogott, mint sűrű esőnek kövér csöppjei, majd csörgött, mint a csermely.

Közben elcsitultak a dalok, aztán csönd lett, hogy szinte hallani lehetett a május euyhe fuvalatában, a mint fűn a magyban olvadt a hó.

*

Egy ilyen éjszakán jött Péter és Pál; leültek a hegy tetőjére, hogy törvényt lássanak a vénistenek fölött. Fejtük körül fénylő körök voltak és megvilágították ősz fűrteiket, őszszent szemöldökeiket és szigorú tekintetüket. Mélyen alant, a bükök homályos sűrűjéből fehéren vált ki az elhagyott és elfelejtett istenek serege, a kik haragosan állottak és megsemmisítésük ítéletét várták.

*

Péter intett a kezével. Erre előlépett az istenek tömegéből, mint első, a felleggyűjtő Zeus és az apostolok elé sietett. Még mindig hatalmas volt és óriási, a minőnek őt Phidias márványban faragta. Egy vén sas tört szárnyakkal elébe kuszott s a kéklő, helylyel-közszel a rozsdától megevert és kialudt fényű villámsugár kiesett az istenek és emberek egykori atyjának megmereedt kezéből.

Mikor azonban az apostolok elé állott, nagy keblét el-töltötte egykor mindenható hatalmának öntudata.

Főlemelte büszke fejtét és rámeredt isteni ragyogásu szemével a vén galilei halász arcára, tele haraggal és fűszéggel, villámlóan és rémesen. Megmozdult erre az Olimpus, szokva lévén ahhoz, hogy reszkelesen ura előtt. Hajlongtak a megrémült bükök, a csalogánydal elhalt s a hó fölött uszkáló hold haloványra sápadt, mint Arachna vászna. Egy utolsó sivitott még görbe csörével a sas és tekintete, mintha régi ereje föléledt volna, csirregve-birregve felemelte háromszögletű fejtét, miként a kigyó, mikor mérges fulánkját kibocsátani készül.

Am Péter eltaposta lábával a szörnyűséges ragadozót, begyömöszölte a földbe, aztán a felleggyűjtőhöz fordult és kiáltott:

T Á R C A

Nagyasszonyunkhoz.

Egy ezredév szállott sirjába!
Ó, hány könnyecsep tűnt el vele?
Hány honfisziv-lélek töprengett
Reménnyel, s bánattal tele?
De nem volt ok a csüggedésre:
Te örködél fenn jó Anyánk,
Hogy vész ne lépje meg hazánkat,
És álnokság ne törjön ráuk.

Te voltál nemzetünk reménye,
A Kárpátok Nagyasszonya!
Te nem hagyád árván magára,
S erősen állt a szép hazá,
Átélt e nép véres csatákat,
Vihar tombolt honunk egén — — —
De ott valál a bűsz csatákban,
S fakadt a szívben a remény.

— Légy átkozott és kárhozott mindörökké!

És megroggyott Zeusz nyomban, sápadt leve, megfektetett ajakkal sutogta: „Ananké“ — és eltűnt a földben.

Azután megjelent az apostolok előtt a fekete fűrtű Pozeidon, sötét éj a szemeiben és kezében a rozsdásra vált szigony.

Igy szólt hozzá Péter:

— Nem te fogod ezután felzúditani és lecsendesíteni a hullámokat, nem te fogod a zajgó tengeren tévelygő hajókat biztos révbe kormányozni, hanem a tenger csillaga.

Mikor ezt meghallotta Pozeidon, fölsikoltott, mint a kín hirtelen fájdalom nyíltát át — és kőbe foszulva eltűnt.

Jött aztán az ezüsttűjű, kezében a forminxszal és oda lépett a szent férfiakhoz. Őt pedig követte a kilenc muzsa, mint kilenc teher szobor. A megriadt muzsák kövé dermedve álltak a bírák előtt, lélekzetük elállt és szívükben nem volt remény, ám Apolló odatordult Pálhoz, szótani kezdett s mint valami csodaszép zene, csendült meg a hangja:

— Ne öl meg, oh uram, hanem óvj meg, mert különben újra életre kellene hívnod. Az emberi szívnek virága vagyok én, öröme, fénye és Istenhez való vágyódása. Te legjobban tudod, uram, hogy a dal nem száll a földről az egekbe, ha megszeged szárnyát. Könyörgők tinétek, oh szentek, ne öljétek meg a dalt.

Csőnd lett. Péter a csillagokba nézett, Pál pedig botjára támasztotta karját és gondolatokba mélyedt.

Végre megmozdult. Nyugodtan keresztet rajzolt az isten feje fölött és szólt:

— A dal maradjon életben:

Apolló, kezében a forminxszal az apostol lábaihoz állt. Az éj kigyult, a jászmin bódítóbban ontotta illatát és vidámban csörgedeztek a források. A muzsák összebujtak, mint egy csapat fehér hattyú, hangjuk még mindig remegett az aggodalomtól, a mikor halkan egy szokatlan dalba kezdtek, minőt négy sohasem hallottak az Olimpus magasában:

Védő szárnyad alá jövőnk,
oh Isten szent anyja...
Meg ne vedd a könyörgésünk.
De őrizd meg minden rosztól...
Oh te, mi asszonyunk!...

Sorra jöttek a többi istenek is. Elvonult a Bacchusmenete, vadul és fékevesztetten, vadborostyánnal, szőlő- és thyrsovszökökkel. Örjözgő ordításban, kétségbeesett sikoltásban tört itt ki Bacchus s egy feneketlen mélységbe hullott.

Ekkor az apostolok előtt egy más istenség állt meg, búszke, fenséges és elkeseredett és a nélkül, hogy bevárná a kérdést, avagy az ítéletet, szólni kezdett, tiszteletteljes mosolyal az ajkán:

— Én Pallas Athene vagyok. Nem könyörgök az életért, mert én csak fantom vagyok. Nekem engedelmességed és tisztelt engem Odisszeusz, a mikor megváltult és engedelmességedt nekem Telemachus, a meddiglen egy hajfűrt fűdte fejét. Ti nem vehetitek el tőlem még a halhatatlanságot sem, mert mondom néktek, én csupán árnyék voltam és csupán árnyék vagyok és az maradok minden időkn.

Végre sor került rá, a legzebbre, a kihez minden istennök között a legtöbbet könyörgöttek.

Szeliden, elbűvölően közeledett; hófehér keble mögött egy dobogott a szíve, mint a madaré és ajkai úgy remegtek, mint a gyermeké, a ki szigoron büntetéstől fél. Odaomlott az apostolok lába elé, isteni karjait kitérta, miközben szomorúan és félőn könyörgött:

— Gonosz vagyok és blüns. Amde, oh uram, boldogsága vagyok az emberiségnek. Irgalmazz nekem és könyörülj rajtam. Egyetlen boldogsága vagyok én az embereknek. A félelemtől és zokogástól nem tudott tovább beszélni.

Am Péter résztvevően teki-fett rá. Aranyhajára tette kezeit, Pál pedig lehajolt, letépte a mezőnek egy lilomát, azzal megérintette őt és mondá:

— Légy olyan, mint ez a virág, de élj, mert te vagy az emberek boldogsága!

E közben nappal lett. A hegyek ormai mögött felpiroslott a hajnal. A csalógányok hallgattak, ám a tengelice, a kenderike és a piatyóke kidugták álmátog fejüket barmattól nedves szárnyaik alól, lerázták tollaikról a hirtatot, miközben halkan csipogtak:

— A reggel, a reggel!

A föld fölébredt és boldogan mosolygott, mert megmaradt a szerelem és a dal.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Majláth Gusztáv Károly** gróf erdélyi püspök ur ő Méltósága római újból folyó hó 21-én a délutáni gyorsvonattal Arad felől érkezett hazs székhelyére Jancsó Ernő piskii esperes, Toldalagi Samu gróf petroszényi, P. Pucher Anaklét alvinci plebános s Boga Károly a dévai tanítóképző intézet igazgatójának kíséretében. A vasutnál már nagy számu, intelligens, s a helyi társadalom minden rétegét és hivatalos állását képviselő társaság várakozott, kik közül a város polgármestere előlépven a társaság nagy éljenzése között k. b. a következő szavakkal üdvözölte a kocsiból kilépő püspök urat:

Méltóságos Gróf Püspök Ur!

A városi hatóság és a gyulafehérvári róm. kath. hívek nevében vagyunk szerencsések Méltóságodat itthon üdvözölni.

Szívünkbeli örvendünk, hogy az isteni gondviselés fáradságos és hosszú útból szerencsésen hazs vezérelte, s a mennyire sajnáljuk, hogy körülményeink miatt mi nem lehetünk szerencsések a Pápa ő szentsége huszonöt éves jubileuma alkalmával a szent városba zárandokolni, éppen annyira örvendünk, hogy Méltóságod ezen magasos ünnepegy alkalmával nemcsak a gyulafehérvári híveit, hanem az egész erdélyi róm. kath. státust képviselni kegyeskedett s ő Szentsége pápai trónja számolyánál mély hódolatunkat bemutatni méltózta ott.

Hálával köszönjük Méltóságodnak híveiről eme főpásztori gondoskodását, amilyenben hazánk csak igen kevés egyházmegye katolikus hívei részesültek.

Mi azon mély tisztelettel üdvözöljük és fogadjuk szerencsés hazs érkezése alkalmával székvárosában, melyet városunk lakossága vallás kulömböeg nélkül magas személye iránt minden alkalommal öszintén nyilvánítani, azok tanujét és kifejezést adni el nem mulaszt.

Isten hozta körünkbe!

A püspök urnak láthatólag jól esett a híveknek ezen érdeklődése s ahhoz képest átérzett szavakban mondott köszönetet a szíves fogadásért, mire a társaság mintegy 15 kocsin elhelyezkedvén, díszes menetté alakulva hajtattat a várba. A székesegyház öreg harangja kezdett szólni és hivogatni s így kísérte a menetet, míg az a templom elé ért. A várban a Károlykapu előtt a helybeli irgalmas nővérek teherruhás tanítványakkal állottak sorfalat, tovább a tisztelő vagy bámoló népség, a templom előtt az elemi és gymn. ifjúság és tanári kar s közvetlen a székesegyház nagy bejárata előtt az egyházi ruhába öltözödött papnövendékek, papság és káptalan és végül az oltáregylet tagjai. A nagyprépost ur a kocsijából kiszálló püspök elé lépven, a hívek lelkes éljenzése után k. b. ekként üdvözölte.

Örömmel keresik fel — mondá többek közt — a keresztény hívek ez év folyamán a szent várost, hogy a keresztény hitégyeség élő képviselője, a szentséges Atya előtt pasaságának 25 éves jubileuma alkalmával tiszteltük, szeretettük, ragaszkodásuknak kifejezést adjanak. Szerencsés az erdélyi egyházmegye, hogy e nemes érzelmeinket ke-

gyes Főpásztorunk tolmácsolta Krisztus földi helytartója előtt. Közönet és hála érte; most pedig nagy a mi örömlünk, hogy jó egészségben tért vissza püspök urunk. Végül hódoló tisztelettel kéri, hogy ősi székesegyházunkban, bővítve most belépni készülnék s mely jelen ünnepélyes alkalommal szépen fel van ékesítve, jelenlévő híveit és papjait a Szentanya áldásában rézesíteni kegyeskedjék.

Ez üdvözlő beszédre meghatottsággal felelt a Püspök Ur. Tudom jól — ugy mond, — hogy fáradságos utamban híveim és papjaim imái mint szent angyalok kísérték és óvtak s én most örömmel osztom ki a Szentanya áldását.

Ekkor az egyházi menet a templomba indult s itt a püspök urat újabb meglepetés érte; a torony négy ablakán, az ajtóbejáraton és a templom felső felében hatalmas nemzeti és pápai zászlók lebegtek s a nagy oltár tele volt apró hasonló zászlókkal; a falakat és a külső bejáratot zöldelő fenyő és tölgy-ágak, az oltárokat a püspöki széket és a szószéket virágok vagy zöldágcskákból készített girlandok ékítették, melyek az oltáregységet tagjainak buzgóságát dicsérték. A padok előtt az oltáregylet tagjai álltak sorfalat. A püspök elérvén trónusához, egyházi ruhát öltött s a Szentégitétele után a plebánossal a litániát elmondván, a Szentésggel áldást adott, majd a szószékről szólott ékesen és meghatóan kedves hívei és papjaiboz.

Prédikáció után a püspök ur visszatért az oltárhoz és Confiteor után *pápai áldást* adott.

Néhány napi pihenés után püspök urunk tavaszi bérmautjára é. p. ezuttal a felsíki esperesi kerületbe pénteken a reggeli gyorsvonattal utazott el. Isten bőséges áldása s mindnyájunk buzgó imája kísérje apostoli útjaiban!

— **A pápai jubileum** alkalmából készült hódelati díszalbum tervezőjét, szerkesztőjét és a mesteri cimlap készítőjét zarándokutjából hazatért Püspök urunk ó Méltóság valóban kedves és ritka meglepetésben részesítette, hozván az öreg mesternek két díszes kivitelű pápai areképet. — A kisebbik acélmetszeti kép, mely az áldástosztó, teljes díszben levő szentséges Atyát ábrázolja, a szent atya *sajátkezű aláírásával* van ellátva. Ilyen ritka becses ereklyével sem sok halandó dicsekedhetik! A másik sokkal nagyobb, zines nyomású kép, mely boldog tulajdonosának és hozzátartozóinak a halál órájára teljes bucsut biztosít, a következő aláírással van ellátva: „Gustavus Carolus e Comitibus Majlath episcopus Transsylvaniae ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus humillime petit benedictionem apostolicam cum Indulgentia plenaria in articulo mortis pro professore *Edmundo Straubert* suisque consanguineis et affinis usque ad tertium gradum inclusive. Pro qua gratia . . . etc.

SSmus Pontifex benigne annuit precibus.

Dat. ex aedibus Vaticanis die 16. aprilis 1902.

† *Im. Costantini* Archiep. Patrensis.

A magunk részéről most már csak azt kívánjuk, hogy az ily módon kitüntetett e kegyelmet mentől későbben vegye igénybe.

— **Személyzet.** *Buzás Mihály* t. kanonok, t. főesperes és csikszentmártoni plebános saját kérésére hosszú és érdemdtus lelkipásztori működése közben megreudult egészségi állapota miatt nyugdíjaztatott. *Jancsó Ernő* alesperes, hunyadi esp. kerül. egyh. tanfelügyelő és piskii plebános a hunyadi esp. kerület főesperesévé, *Lády Gyula* hátszegi plebános és a hunyadi esp. kerül. jegyzője ugyanazon kerület alesperesévé és egyh. tanfelügyelőjévé, *Toldalagi Samu* gróf petrozenyi plebános pedig az ottani gymnasiumhoz püspöki biztossá nevezetett ki. A kitüntetés érdemes papokat ért; egytől-egyik fiatal erők, képesek is, készek is a kitüntetéssel járó nehéz feladatok teljesítésére. Isten áldását kérjük életükre és munkájukra! Kinevezettek továbbá *P. Góorik*

Gergely mechith. r. áldozó-pap és segédlelkész hasonló minőségben Erzaébtvárosról Szamosújvárra és *P. Turcsa Mihály* mechith. r. áldozó-pap — eddig Bécsben volt alkalmazásban — hitoktatónak s az örmény nyelv tanítójának ugyanazak Szamosújvárra.

— **Imets F. Jákó kanonokot apáttá való kinevezése** alkalmával a felsíki esperesi kerület papsága igen meleg hangú üdvözlő sorokkal tisztelte meg. A jegyzőkönyvi kivonathól, melyet a kerületi jegyző ur volt szíves lapunknak is beküldeni, idézzük a következő sorokat: „A legnagyobb kitüntetést nagy örömmel vette tudomásul a felsíki esperesi kerület papsága is . . . Nagyságod ezen esperesi kerület területén töltötte el férfi korának legszebb életéveit. Itt működött oly sokáig mint a népnevelés szent ügyének főként bajnoka, mint a csiksomlyói főgymnasium igazgatója, mindig fennem lobogtatva székei néplük gyermekei nevelése szent ügyének zászlaját, s főemelve azt az intézetet a sebesen haladó kor igényeitől szigorúan megkövetelt magaslata: ezért a közönet és hála fogja megőrizni Nagyságod nagy nevét megyénk népének szívében és ajkain.”

— **Székesegyházunkban** és körül ez idő szerint ásatások folynak; megvizsgálják ugyanis az alapok szilárdaságát. A vizsgálatot a műemlékek országos bizottsága végezteti egyrészt azon célból, hogy a várható helyreállítási munkák terjedelmét és költségeit megállapíthassák, másrészt meg azért, hogy kiszámíthassák, hogy a meg a tatárjárások romba dől — a bossz- és keresztjáró átmetszésekkel elhelyezve volt — hatalmas torony kiépítése esetén keletkező újabb megterhelést elbíri-e az alapok. Az alapvizsgálat a keresztjáró éjszakai oldalán kívül és helyi egyidejűleg történik azon a helyen, amelyen százados repedések és fal-elhajlások mutatkoznak; ennek eshetőleges következményei ellen már a középkorban sikeresen védekeztek, a mennyiben a támvédeknek odahelyezése óta a helyzet nem rosszabbodott. Ez a körülmény az ország ezen pártatlan műemléke iránt érdeklődőknek megnyugvással szolgálhat. A munkálatokat *Müller István* budapesti műépítész, a műemlékek orsz. bizottságának tagja vezeti, ki már néhány nap óta időzik városunkban s a püspöki alának vendége.

— **Papválasztás.** A csik-szentmártoni egyházmegyében Buzás Mihály főesperes-kanonok lemondásával és nyugalmába helyezésével megürült lelkesi állásra a választás Hosszu Ferenc kerületi esperes előktele alatt folyó hó 14-én történt meg, a hívek általános érdeklődése mellett. Bár igen sok aspiráns neve forgott szóban ezen tekintélyes és nagy jövedelemmel bíró lelkesi állásra, a hívek többsége a hármas számba első helyre Rancz János karcfalvi plebános-alesperest, második helyre Várterész Antal ottani volt segédlelkész és harmadik helyre mindszent Bocskor Ferenc háromszékmegyei mikóújfalvi plebánost választotta meg kinevezésre. (Cs. L.)

— **Szent Miszió Csik-Szt. Domokoson.** Az Isten szent kegyelme és kegyelmes Gróf Püspök urunk atyai gondoskodása folytán Csik-Szent-Domokoson 9 napig szent Miszió tartatott. Ápril hó 7-én délután 3 órakor megérkeztek községünkbe a misszionárius papok főt. Lollok és Galambos lazarista atyák, kik már 5 órakor fehér ruhás leánykáktól kísérve processzióval bevonultak a templomba és megkezdették szép és magasztos munkájukat. A templomot zsufolásig megtöltötték az ajtatos hívek, kik a helybeli plebános felhívása folytán már a délután első perceiben gyülekeztek félve attól, hogy nehogy a templomból kiszoruljanak. A plebános a töle megszokott igazi ékesen szép beszéd kíséretében adta a stólat a két agg, de lelki igen fiatal atyáknak; arra a misziót vezető Lollok atya lépett a szószékre és elmondta ékesen a miszió hasznát és megjelölte vagyis figyelmeztette a híveket a mindeun pontosan betartandó programra. Már a következő és mindvégig ápril 16-án délután 3 óráig, mikor a miszió bezárása volt, reggel 5 órakor a hívek a miszió-atyákat a gyóntatószékben találta, hol esti 6 óráig csak

délben 2 órát szünetelt a folytonos gyóntatás. Az atyák erős, igaz és meghatottsággal elmondott szti. beszédek meg a legkeményebb szívet is megtörték, mert mindennapi dolog volt a bánatkönnyek hullását látni minden arcon, — meg is lett a kívánt eredménye a nagy, lelkesült szívvél vezetett misszióknak, mert a bűnbánat szentségéhez több mint 1200 hívő járult, dacára annak, hogy hitközségünk lakói közül már addig a husvéti szent gyóntást 1900-an elvégezték volt. A missziókereszt és más ajtások tárgyak megadása és bicsu vagyis a bezáró szti. beszéd ápril 16 d. u. 3 órákor tartott meg, mikor nemcsak a templom, hanem annak tágas kerítése meg volt telve buzgó hívőkkel. Azt leírni képes nem vagyok, hogy milyen nehéz volt hallani az atya szájából, hogy most utoljára szölok hozzátok és lehet, hogy most utoljára is látjuk egymást e siralom völgyében, de remélem, hogy a találkozás — a viszontlátás még örömteljesebb lesz ott, hol csak az igazak vannak, ott a hol csak az öröm és boldogság honol, mit adjon meg mindnyájunknak a jó Isten. Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy a misszió emléke maradandó lesz e szegény, de vallásához hív népben. E rövid érteztésemet azzal zárom be, hogy az édes Jézus fizesse meg ezerszeresen azoknak, a kik nekünk ilyen lelki megnyugvást és örömet szereztek s áldja és szentelje meg a jó atyákat, hogy még sokáig és sok helyen hirdethessék az igazság tanait és mindenütt leljék fel, — mit ők óhajtanak, a hívők igaz és Istenhez térő bűnbánó szívéit! *Médéfalvi.*

— A „**Szent-Imre-Önképző-Egylet**”-ben lélekemelő ünnepély folyt le f. hó 19-én, szombat délután 7 órákor. Ekkor adta át ft. Majláth Gusztáv gróf erdélyi püspök ur ó mlga azon szép kitüntetések, melyeket a pápa ő Szentsége küldött a mult hónapban rendezett magyar ifjusági zarándoklat buzgó vezetőinek az elért nagy erkölcsi siker megjutalmazására. A lépcsőháznál a kör elnöke, Miklós Alajos fogadta üdvözlő szavaival a kiváló fűpásztort, kit az ifjuság a kör helyiségében lelkesen megjelenezett. Dr. Glattfelder Gyula, a kör tb. elnöke felkérte a püspököt, hogy nyújtsa át a kitüntetteknek a pápa ő Szentsége által adományozott kereszténység szimbolusát, az érdemkeresztet. Majláth püspök erre gyönyörű beszéd kíséretében tűzte fel a „Pro ecclesia et pontifice” érdemkeresztet Fieber Henrik, Szent-Imre-kollegiumi prefektus, továbbá Miklós Alajos, Melles Tivadar, Ovenden Sándor, Sebőner Ferenc és Tóth Kálmán egyetemi hallgatók mellé, átadva az érdemkeresztől szóló oklevelet. Különösen arra buzdította az ifjakat, hogy a hitben erősek, a küzdelmekben kitartók, céljaikban nemeselegyenek. A püspöknek Miklós Alajos mondott köszönetet a kitüntettek nevében. Ezután dr. Pokorny Emánuel hitnádár szólott és azzal lepte meg a kört, hogy átadta ajándékul és megörzés végett a körnek a pápa ő Szentsége irásba foglalt és sajátkezűleg aláírt azon remek beszédét, melyet a magyar zarándokló ifjusághoz intézett. Ez értékes levél keretbe foglalását Majláth püspök urunk vállalta magára.

— **Elő áldozók ünnepe Gyergyó-Csomafalván.** Megható szép ünnepnek voltak tanni e hó 6-án a csomafalvi hívek, mely alkalommal 210 gyermek járult Krisztus testének vételéhez. Jól eső örömmel láttuk azt az áhítatot, mely ez alkalommal megnyilatkozott, a mi mindenestre Balló János plebánus ur fáradságtalan buzgólkodásának fényes tanujale. Önfeláldozó, nemes munkájáért, 210 gyermeknek őszinte tiszta szívből fakadt báládó imája szállt a Mindenható számolyához. Megható volt látni, mint szellemültek át az areok remek szép beszéde alatt, melyet az első áldozókhoz intézett. Beszédének igaz meggyőző érveivel, átható érzéssel, mélyen érző szívének újabb bizonyítékát adta s nem egy gyermek szemébe az öröm könnyeket csalta. Felvennölvi, megújulni láttuk szemünk előtt az első keresztények mély, igaz vallásosságát s önkéntelenti is együtt örülünk, együtt imádkoztunk e 210 gyermekkel. Azzal a tudattal szemléltük, hogy ennél szebb s fényesebb ünnepet ilhettünk, de meghatóbbat nem. Mert lehet-e meghatóbb valami annál, midőn az ártatlan tiszta lelkek igaz szívből fakadt imáját ballhassuk,

a mint előző fordulóknak Istenhez — véghetetlen irgalmát és kegyes jóságát kéri ártatlan szívők boldogításáért, egész életükre? Lehet-e ennél fölemelőbb a lélekre, lehet-e ennél nemesebb vágya a szívnek? Bizonyára nem; tanúságot teletünk erről azok, kik e magasztos aktusnak tanúi voltunk. Jól esett látnunk azt is, hogy e község hívei kellőleg is méltányolják plebánusunk fáradaágos munkáját, az óriási templom zsfelőléig meg volt telve a hívőkkel, kik mindnyájan tanúi akartak lenni szeretett plebánusunk lelkes működésének, hogy vonzalmukkal, ragaszkodásukkal újabb örömet okozzanak neki. Adja Isten, hogy még sokáig boldogithassák egymást.

Egy jelen volt idegen.

— Üdvös és követésre méltó intézkedés.

„Örömmel küldöm be a „Közművelődés”-nek közlés végett Dr. Molnár Gábor Marostordamegye Felső marosi járása főszolgabírójának nagyon fontos körrendeletét másolatban:

Sz. 2357—1902. k. i.

Körjegyző úrnak,

Járása mindenik jegyzőjének:

Sajnálattal tapasztaltam, hogy vasár- és ünnepnapokon a községi lakosság tekintélyes hányada ahelyett, hogy a templomokat járná s az isteni tiszteletben részt venne, inkább a kocszmákat keresi fel s ottan dorbézolja tölti idejét, puzatítja keresményét, aláássa egészségét s igen sokan az eladósodás fertőjébe merülve, az anyagi tönk szélére jutnak. Indítatva érzem magam ezen szomorú és nemzetgazdasági szempontból veszélyes és káros processusnak némileg gátot vetni aképen, hogy szigorú köteleességvé teszem minden italmérsi üzlet tulajdonosnak és megbízottjának azt, hogy a kocsma-helyiséget vasár- és ünnepnapokon reggel 9 órától déltán 4 óráig zárva tartásák s ezen idő alatt még zárt ajtó melletti fogyasztásra vagy elszállításra is ital kiadni tilos. Utasítom ennél fogva körjegyző urat, hogy ezen intézkedéséről mindenik italmérsi üzlet kezelőt vétbizonyítvány mellett értesítse s egyuttal úgy maga személyesen mint a községi előljáróság valamennyi tagjai által szigoruan ellenőriztesse rendeletem pontos végrehajtását, s kik azt betán nem tartanak be, azokat haladéktalanul hozzám jelentse be, hogy ellenök a kocsma engedély elvonása iránt az eljárást megindithassam. A csendőrséget egyidejűleg utasítottam, hogy portyázásai alkalmával ezen rendeletet végrehajtását is szigoruan ellenőrizze.

Marosvásárhelytől, 1902. ápril 18.

Dr. Molnár Gábor,
főszolgabíró.

Ezen erélyes hangú körrendelet Dr. Molnár Gábor nemes gondolkodásáról tesz bizonyosságot és azon erős akaratáról, hogy népének javát minden alkalmas eszközzel előmozdítani kívánja, attól a veszélyt ember- és hazaszeretből eltávolítani ószintén kívánja. Vajha minden főszolgabíró követné őt és hasonló tartalmú rendeletet adna ki! Ily gátlás okvetlen szükséges. Néplünk napról-napra hanyatlók és ennek főoka a kocsmazás, és azt éppen vasárnap és ünnepnapokon szokja meg, tanulja el.

Nagy-Ernye, 1902. ápril 22-én.

Szabó György
alesperes, pieb.

Vivant sequentes!

— **Tanító gyűlés.** A káson-alesiki róm. kath. tanító járáskör folyó évi április hó 29-én délelőtt 9 órákor kezdődőleg Csik-Szentgyörgyön rendes tavaszi gyűlést tart, a következő tárgysorozattal: 1. Reggel 8 órákor a körözött két újabb énekdarab összpörbája az egyik tanító lakban. 2. Fél 9 órákor Veni Sancte B-dur. Tárkányi szerint. A szentmise alatt az egyesület dalos köre Baka János karnagy vezetése mellett „Egek ékessége (dallama B. J-től) és Lelkünk üdvössége” kezdetű darabokat éneklő gyűlés hangon. 3. 9 órákor gyakorlati tanítást tartanak a helybeli tanítók: Baka József a számtanból, Szabó István a történelemből tanít; Füstös Sándor pedig olvasást. 4. Elnöki megnyitó. 5. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és bitelesítése. 6. A gyak. tanítások méltatása. 7. Felolvas Csiby Gábor tagtárs. 8. Elnöki

jelentések. 9. Indítványok. Ugyanezen alkalomból a járáskör Leó-ünnepélyt rendez, melynek műsora a következő: 1. Himnusz a Pápáról. (Férfi négyes.) 2. Ünnepi beszéd. Tartja Fodor István. 3. Oh szül Anyánk. (Férfi négyes.) 4. 25. év. Szavalja Kömény Gyula. 5. Berekesztésül Külcsey himnusza.

— **Óriási tűzveszedelem.** Mínta „Csiki Lapok“ból megdöbbenéssel értesültünk, Gyergyó-Alfalu községben tegnap előlt, azaz hétfőn óriási tűzvész dühöngött, a mely több mint 300 gazdát fosztott meg hajlékától, összes ingó vagyonától és több hasznos házi állattól. A kár hozzávetőleg több száz ezer koronára rug. A hatóság sürgős segélyért fordult a kormányhoz.

— **Magyar zarándokok Rómában Don Bosco intézetében.** A „Voce della Verità“ ápril 17. száma ezeket írja: Tegnapelőtt déltűn 3 órakor a harmadik magyar zarándoklat Jézus Sz. Szive templomába ment a Castro Petrioha, hogy ott a felajánlás actualitá végezze. *Jedlicska Pál* áldozár, esperes és kiváló magyar író emelkedett és megindító szent beszédet mondott, ez után egy magyar pap felolvasta a felajánlás szövegét, melyet a jó zarándokok épületes megindultsággal szóról-szóra utána mondtak. Míntán a szaléziai intézet növendékei egy pár éneket elénekelték, áldás adatot az Oltáriszentséggel. A szent szertartás végeztével a zarándokok a Szent Sziv otthonát látogatták meg, a hol a szalézi intézet növendékei zenével fogadták őket. *Zaffery Károly* magyar szalézi szalézi társaság egyetemes főnökének nevében üdvözölte a zarándokokat és a lelkesültség melegétől áthatott szavai többször „éljen“-nek által lettek félbeszakítva. Erre *Loida* plébános megköszönte az ünnepélyt és szívélyes fogadást. Végül szép összeget adtak össze a szalézi magyar intézet javára, mely Piemontban, *Cavagliá*-ban van.

† **Mártonfi István**, egyházmegyénk szépreményű papnövendéke, IV. é. theologus az Urban elhunyt. Utolsó perceiről ezeket írja az üvegesüri lelkész. A mint hazajött a papnöveldeből, állandóan ágyban fektött, soha többé fel nem kelt. Folyton a láz gyötörte, az életerő fogyott, mint az ég gyertyaszál; még az ételt is úgy kellett neki beadoztatni s nem csoda, hogy a ravatalou egy fektött mintegy csontváz. Minden héten az Ur Jézussal vigasztalására meglátogattam, gyóut és áldozott s ilyenkor a betegház imádság-házává, mintegy templomma változott át. Szinte mindennap meglátogattam és kedvesen elbeszélgettünk, de szegény ő nem hitte és nem is gondolta volna, hogy neki meg kell halnia. Egyszer, még régebben, vért köpött és egy kissé megijedt volt és utánam küldött s megvizsgáltódt. Ha valami változás adta elő magát, miudig hivatott engem. Most pénteken este rosszul érezte magát és hivatott. Meglátogattam és panaszkodott, hogy rosszul éri magát. Időközben elszenderedett és nyitott szemekkel aludt és a lélegzete nehez volt. Felébredve, mámorosan azt mondotta, „hogy vasárnap rajtam a sor“, értette az assistentiát. Láttam, hogy már halálra kezdett válni, beszélni is alig tudott. Előkészítettem az utolsó kenet szentség felvételére és örömmel vette fel s mintegy megkönnyebbültnek érezte magát s még lúdi vízzel megmostam a mellét is. Félttem, hogy még azon éjjel bekövetkezik a halál, azért nem távoztam el, ott háltam a háznál s ezért folytonosan hálálkodott és sajnált engem, hogy ennyit fáradoztam. Azon éjjel aztán elég nyugodtan aludt és másnap evett egy keveset és szokatlanul sokat aludt, nagyon álmos volt. Vasárnap reggel 6 órakor sürgősen hivatnak hozzá, akkor már nagyon gyenge volt. Amint hozzáléptem, rám vetette tekintetét és mintegy esdőleg törött hangon azt mondotta, hogy ne hagyjam őt, segítsék rajta, mentsem meg. Megvizsgáltam; ő a kezében egy keresztet tartott és folytonosan azt csókolgatta. Mi imádkoztunk mellette, én az ágy szélén ültem és a tekintetét nem igen vette le rólam. Az édes anyja karján tartotta a fejét. Halk hangon sugta nekem, hogy „Generalis absolutió“ és ezt megismételte. Ekkor a Generalis absolutióban részesítettem, mi alatt a kezében le-

vőszületet görcsösen szorongatta és csókolgatta. Még egyszer reám és édes anyjára vetette tekintetét és azután mintegy vilámlúttára egy kissé megrezdült, nehezebben és nehezebben lélegzett, mire aztán amolyan siró nyögdecselést lehetett hallani, majd az arcizmok rezdültek meg, azután könnyebben kezdett lélegzeni és arra egész mozdulatlanul, csendesen elszenderült . . . és a nemes sziv megszűnt dobogni! . . . Szívemben érzem, de leirni nem tudom azt a jelenetet! Azt a feszültelet tartja még most is kezében sirójában is, a mely oly vigasztaló, oly szeretett és kedves volt utolsó perceiben. — Visszagondolva az ő betegsége, halálára, utolsó perceire, remeg a toll kezemben, könnyel telik meg szemem, nem szólhatok itt többet: nyugtassa meg őtet a jó Isten A temetést assistenciával Soóthy Gyula spiritualis végezte 22-kén délelőtt. R. i. p. s.!

† **Brückner bácsi** a mult napokban Kalocsán elhalt. Ismerte az országban minden pap, minden kath. intézmény. Ezermesterként járt városról-városra s a kath. ügynek; kiváltképen a legényegyleteknek fardhatatlan agitátora volt. Püspök urunknak gyakran volt szívesen látott vendége, nekünk pedig a tisztességes, jóízű humorban igazi mesterünk. R. i. p. s.!

— **Oltáregyesületi ügyek.** A kolozsvári oltáregyesület oly rövid, csak pár hónapi fennállása után már kiállítás rendezett. Április hatodikán rendkívüli közgyűlést keretében nyitotta meg az ordélyi püspök ur gr. Majláth Gusztáv Károly, az ő szeretett édes anyjának, a gyulafehérvári központi OE. képviselőnek s a kolozsvári és részben vidéki buzgó híveknek jelenlétében a diszes és művészi érzékre való tárlatot, a mely valóban méltó tárgya volt a lelkesülő közönség örömeinek és elismerésének s szép bizonyítéka a kolozsvári hívők áldozatos szívének.

A tárlat a belvárosi r. kath. leányiskola emeleti nagy termében volt. A terem déli oldalán egy teljesen felszerelt oltár állott, az oltártól jobbra és balra csoportosultak a kiállítás többi tárgyai. Az őt drb. miseöltöny, melyeket gr. Kornis Berta, Barscsy Domokosné, br. Bánffy Ernőné, gr. Béli Liska és gróf Kornis Miklósné ajándékoztak.

Ott volt egy beteglátogatási szekrény, teljes felszereléssel, teljes keresztelő felszerelés. Voltak igen szép miseingek, diszes karingek, különféle drága csipkékel, ministrans ruhák és ingek, stóliák, oltárbroszok, kebelnyrhák, mise könyvtartók, oltárcárnák, csipkék, képek, oltárlámpa, kelyhek, ampolnák, esengetyűhuzók, feszületek, gyertyatartók, egy szép misekönyv.

A kitűnő szorgalomról tettek tanúságot a belv. r. kath. leányiskola IV., V., VI. osztályos növendékeinek szép kézimunkái.

Külön csoportokban voltak elhelyezve azok a szép munkák, melyek Zalányi Ida felügyelete alatt és vezetésével a ferencrendiek kolozsvári temploma részére készültek és a kolozsmonostori új templom részére ajándékozott felajánlások.

A tárlatot azon és a köv. napon igen sokan megtekintették.

A teremben elhelyezett perselyben az OE. céljaira 222 kor. 24 fillér gyűlt össze.

A tárlat 7-én d. u. 6 órakor záratott be ünnepélyesen. Az OE. április 20-án választó közgyűlést tartott gr. Kornis Berta elnöklelete alatt, melyen az előbbi közgyűlés által kiküldött candidáló bizottság ajánlata alapján megválasztotta tisztviselői karát. Bizalommal várja a Főpásztor megerősítését, hogy így az az eucharisztikus szellem, mely a gyakori szentéglátogatásokban a s szegény templomok fölségítésére végzett munkában megnyilatkozott meggyervén a hivatalos alakot is, anél nagyobb öntudatossággal folytathassa megkezdett hivatását.

Isten meg fogja áldani az önzetlen munkát; az ő szeretetét fogja kiirasztani a kolozsvári hívőkre s ez a szegény

város meg fogja ismerni, mit tesz a bit s a tisztá sziv. E két kincs lesz az oc. törekvéseinek legszebb gyümölcse.

dr. Bocskor Mihály.

Gy. Ditróban e hó első vasárnapján alakult meg az egyesület. Tagjainak száma ez ideig 390.

Az euch. congressus eszméjét lelkes szavakban üdvözlí a kézdi-orbai esperesi kerület papsága s a congressuson magát képviseltetni fogja. Vivant sequente.

— **Vidéki levél.** (Székely-Udvarhely, április hó.) Főtisztelendő Szerkesztő úr! Rövid leszek, pedig sok mondani valóm van. Kézdi-Polyán, háromszékvármegyei közegben, szőlőfaluban jártam. Erről nem: az ott tapasztaltak-, látotakról akarok néhány sorban megemlékezni — szíves engedelmevel. Gratulálni szeretnék a püspök úr Ő méltóságának helyes választásához; ugyazintén szőlőfalumnak s mindenkinék, aki szelid lelkületű, áldott, nemes szívű plebánusunkat ismeri, és végtelen örömben kedvem volna „madarat fogni“. Azt mondja a közmondás, hogy senki sem lehet próféta a maga hazájában. No hát ezt fényesen megcáfolja Bagoly Mihály kézdi-polyáni plebános, a ki nemcsak próféta, hanem valóságos apostola lett rövid pár hónap alatt szőlőfalujának. Vasár- és ünneppapokon alig lehetett már hívőket látni a templomban; ma zsuloláig telve van s még hétköznapon is többen vannak, mint ezelőtt a legjelesebb ünnepeken. Valóságos atya a népnek s leplezetlen, szigorú bírója is egyszerűsmit. Ezen kívül a község előjáróságával egyetértőleg, élen Boldizsár Báliut főbírával, Zonda Mihály közs. jegyzővel, Gáspár János kántor-tanítóval, mindent elkövet, hogy a határvédő székelység otthon, szőlőhelyén boldogulhasson és a kivándorlás önként megszünjék. Nagy és fontos misszió teljesítésére vállalkoztak, de a derék plebános elhelyezte a bizalom, közbecsülés és főképp a hit alapkövét a lakosság szívébe s ha továbbra is kitartással, lankadatlan szorgalommal munkálkodik az Ur szőlőjén kívül a kenyeret biztosító közéletben is, Kézdi-Polyán „nem volt, hanem lesz“. A már-már széztűllének indult közvagyton rendezése, megmentése: az egytűle tartozás ápolása mellett Gazdasági és Ipari Hitelközveteket alakítása; s ennek keretében a népnek az uzsorások körmei közül való kiszabadítása, függetlenítése; közös termelő és fogyasztási szövetkezettel a lakosság vagyonszerzésének előmozdítása; a kézdivasárhely-otjosi vasvonal kiépítésének szűkség szerinti megstűrgtetése; lenmagolaj sajtoló gép kérelmezése a kereskedelemügyi és földmívelésügyi miniszterektől; a parlagon heverő hegyeken-, nagykiterjedésű községi szántókon a lentermelés meghonosítása, üzembehozatala; a lenzalmának a székelykereszturi lenbeaváltó és földolozó gyárola, a lenmagból olaj sajtólása és ugy ennek, mint a lenpogácsának szövetkezeti uton leendő értékesítése (esetleg otthon is hasznos táplálékul szolgál a lenmagpogácsa az állatok hizalására) a község jóvedelmének emelése céljából havonként vagy kéthetekenként megtartandó baromvásár kérelmezése — mind oly messzkiható, a falusi gazdálkodást föllendítő, az elesigázott, elkéseredett székelységet életkedvező reformok, hogy ha ezeket a lelkes plebános és községi előjáróság tervezete szerint vasmarokkal, erős kitartással mind megvalósítja: méltán számíthat a legnagyobb elismerésre, mely különben tényekben örök időken át hirdetének rendíthetetlen hőnseretétét. Föl tehát! a jók és igazak követni fogják s a hatalmasnak látszó csekélyebb összetartó erő is bátor-sággal, lelkesedéssel csatát nyer, ütközetet dönt a széthúzódó nagyobbal szemben! . . . Isten segedelmét kérem igaz munkálkodásukra! . . .

Betegh Pál.

— **Gyulafehérvár és a dohányzás.** Semminek sines nevetégesebb története Erdélyben, mint a dohánynak,

mely mihelyt Érdélybe nem is oly régen bejutott: a józan ész ellene rögtön fellázadott, és az országból (akkor ország volt Erdély) száműzte. Ez volt az általános felfogás más helyeken is a dohány iránt, melyet csupán *füstje és bagója* miatt senki sem akart megtűrni Európában. Ekkor valaki feltalálta, hogy a dohány leveleiből sárga festéket is lehet csinálni. Erre az utilitárizmust, a hasznót kereső és kergető Európa egyet csavarított az elvek masináján, és szabadságot adott neki. Azonban az erdélyi hegyek lakója akkor még nem nézte sem a szabadelvet, sem a hasznót. És az „ország“, „Erdély“-ország rendei, törvényben kimondották, ki is írták, hogy a ki a dohányt Erdélybe behozni (mert még benn nem tenyészítették!) merészelné, minden ingó és ingatlan javait veszti. Részletezni kellett a törvényt. A ki mégis benn dohányozni merészelve, ha kőmagnás, vagy főnemes ember, ötven forint büntetéssel, ha közönséges, (egy sessziós biroku) nemes ember, 12 forint büntetéssel, a közemberek hat forint büntetéssel lettek sújtva, a Gyulafehérvárt 1670-ben hozott XIII. törvényeikként. Csak a cigányok merték szopogatni a pipákból idegen tartományokban kidobott faszárakat, a fogak között tartogatva, úgy mint ma teszik az urak és az inasok a szivarokkal, uton, útfélen, faluban, városban egyformán. Es oda éret a világ, hogy ma a finánc-miniszter, aki milliókat veszen be a pipafüstből, veszedelmes embernek tekinti azt, aki nem dohányzik; aki pedig a dohányzás ellen egyleteket állítana fel, úgy mint némely papok mértékletességi egyleteket állítottak a szeszes italok fogyasztása ellen, biztosan üldözésnek tenné ki magát, és az állami tisztesség lépcsőjén előmenetelre nem számíthatna. Mert „ipsa quoque utilitas, justi prope mater, et aequi.“ Haszon, haszon, közhaszon, az a fő; adó, önkényiens adó, az a felséges dolog. Es a régi misera plebs contribuens és az új szabad polgár, ugy követi a nemeseket, hogy a mije van . . . azt elfüstöli!

I R O D A L O M.

* *A ft. hitelmező* és tek. távító uraknak szíves tudomására hozom, hogy a kath. sajtó osztatlan elismerésével fogadott és ma már 800 példányban közkézen forgó: „Hitelmezői vezérkönyv a népisokai hitelmezői számára“ című 2 kötetes és egyhm. hatósági jóváhagyással kísért munkám még kapható és pedig 2 külön, diszes kötetbe kötve nálam 14 K. holtí ár helyett 8 kor: bekküldése esetén bérmentes szállítással, füzve pedig 5 korona. árban a Szent-István-Társulatnál Budapestén — Somogy-Szent-László, 1902. hóban, Gosztanyi Jenő plebános.

* *Lurdi gyógybalszam* című imakönyvből, mely a kilenc napi ájtaosságokon kívül, reggeli, déli estvéh, mise-imákat, keresztútiat, rózsafüzért, Jézus szt.-Szíve, az Oltári-szentség imádására és más alkalomra előírt imákat, az egyházig elfogadott litániákat, antifonákat, különféle alkalmi énekeket stb. foglal magában s különösen a lurdi széplőtlen fogantatás tiszteletének emelésére van szánva, mintegy 400 példány eladásra vár. Ezen szép imakönyv, kellő utasítással szolgál minada oknak, kik a lurdi Széplőtlen Szűznel különösen betegségeikben és más szűkségeikben gyógyulást, vigasztalást és enyhítést kívánnak keresni. Különösen ajánlom a rózsafüzér társulatok figyelmébe. Iskolás gyermekeknek iskolai jutalmul is adható. Ezen imakönyv ára bürkötésben: 1 korona 20 fillér, vászonkötésben: 1 korona, füze: 90 fillér. Megrendelhető alattírnál. Tömegesebb megrendeléseknél bérmentesen a ft. lelkész uraknak erga-sacra is adhatom. Imakönyvemet, mely 18 iv tartalommal bír, az érdekelt közönség szíves figyelmébe ajánlottam, teljes tisztelettel vagyok Csik-Szent-Királyon, 1902. márc. 14. Vitos Mózes nyug. lelkész.

Kiadja: Az erdélyi róm. katb. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Ziamál Ágost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Peter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.